

Thierry Lentz

NAPOLEON

generál, mýtus, štátnik

Sto otázok a odpovedí

Z francúzštiny preložil
Oliver Zajac

Thierry Lentz
Napoleon: generál, mýtus, štátnik
Sto otázok a odpovedí

© Éditions la Boétie, 2013

© Éditions Tallandier, 2017 and 2019

This edition is published by arrangement with Éditions Tallandier in conjunction with its duly appointed agent Books And More Agency #BAM, Paris, France. All rights reserved.

Slovak edition © Vydavateľstvo MAMAŠ 2023
All rights reserved

ISBN 978-80-8268-090-7

Obsah

<i>Predslov</i>	13
1 Kto boli Napoleonovi rodičia?	14
2 Bol Napoleon Francúz?	15
3 Aký pôvod má meno Napoleon?	17
4 Pochádzal Napoleon zo skromných pomerov?	18
5 Aký bol Napoleonov materinský jazyk?	20
6 Bol Napoleon dobrým študentom?	21
7 Chcel sa Napoleon v skutočnosti stať spisovateľom?	23
8 Podporoval Napoleon korzickú nezávislosť?	24
9 Kedy sa Napoleon prvýkrát miloval?	27
10 Akú úlohu zohral Napoleon v úvodnej fáze Francúzskej revolúcie?	28
11 Kedy nadobudol Napoleon presvedčenie o svojej osudovej predurčenosti?	31
12 Prečo chcel Napoleon dobyť Egypt?	34
13 Bolo ťaženie do Egypta jedným z najväčších Napoleonových úspechov?	36

14 Ako sa Napoleon dostal k moci?	40
15 Bol Napoleon „vrahom“ revolúcie?	42
16 Mal Napoleon k dispozícii kvalitných poradcov a spolupracovníkov?	43
17 Chcel mať Napoleon nad všetkým kontrolu?	45
18 Kto bol Napoleonovým najbližším spolupracovníkom?	47
19 Zradil Talleyrand Napoleona?	49
20 Bol Napoleon nízkeho vzrastu?	51
21 Koľko listov Napoleon nadiktoval?	52
22 Mal Napoleon rád hudbu?	54
23 Venoval Beethoven jednu zo svojich symfónií Napoleonovi?	55
24 Bol Napoleon v skutočnosti len bábkou v rukách slobodomurárov?	57
25 Veril Napoleon v Boha?	59
26 Panovala medzi Napoleonom a pápežom Piom VII. nenávisť?	60
27 Utláčil Napoleon židov?	61
28 Prečo Napoleon obnovil otroctvo?	64
29 Plánoval Napoleon genocídu černochovo?	65

30 Prečo nechal Napoleon popraviť vojvodu d'Enghien?	67
31 Prečo si Napoleon zvolil titul cisár?	69
32 Prečo zorganizoval Napoleon veľkolepú korunováciu v Katedrále Notre-Dame?	71
33 Je pravdou, že sa Napoleon považoval za dediča Karola Veľkého?	74
34 Prečo Napoleon obnovil šľachtu?	76
35 Ktorý palác Napoleon preferoval?	78
36 Bol Napoleon gurmánom?	79
37 Zaviedol Napoleon vojenskú diktatúru?	81
38 Bol Napoleon krvilačným tyranom?	84
39 Prečo sa Napoleon rozhodol centralizovať vládu?	84
40 Ako zmenili reformy počas konzulátu Francúzsko?	86
41 Na ktorý svoj úspech bol Napoleon najväčšmi hrdý?	89
42 Zasahoval Napoleon do prípravy Code civil?	91
43 Vynašiel Napoleon politickú komunikáciu?	93
44 Prečo si Napoleon vkladal ruku do vesty?	96
45 Bol Napoleon ekonomickým intervencionistom?	98

46 Ako si Napoleon poradil so štátnym dlhom?	100
47 Dôverovali finančné inštitúcie Napoleonovi?	101
48 Zvýšil Napoleon dane?	103
49 Zanechal Napoleon Francúzsko v troskách?	104
50 Zmenil Napoleon tvár Paríža?	106
51 Spôsobil Napoleon revolúciu vojenského umenia?	109
52 Bol Napoleon tvorcom „totálnej vojny“?	111
53 Bola Napoleonova armáda najlepšou na svete?	112
54 Koľkých bitiek sa Napoleon osobne zúčastnil?	115
55 Prečo nosil Napoleon uniformu plukovníka aj keď bol hodnosťou generál?	116
56 Je pravdou, že Napoleon bivakoval medzi svojimi vojakmi?	117
57 Mal Napoleon strach zo smrti?	118
58 Bol Napoleon jediným dobovým lídrom, ktorý považoval vojenský konflikt za spôsob riešenia medzinárodných sporov?	120
59 Naozaj chcel Napoleon podniknúť inváziu do Anglicka?	122
60 Bola bitka pri Slavkove ukázkou Napoleonovho génia?	124

61 Prečo sa Napoleon rozhodol napadnúť Španielsko?	126
62 Prečo tiahol Napoleon na Moskvu?	128
63 Podpísal Napoleon dekrét upravujúci organizáciu Comédie-Française v Moskve?	130
64 Ktorá Napoleonova bitka bola najväčšia?	131
65 Mohla sa francúzska kampaň skončiť Napoleonovým víťazstvom?	133
66 Zradili Napoleona v roku 1814 vo Fontainebleau maršali?	134
67 Zapríčinil Napoleon smrť miliónov ľudí?	136
68 Mal Napoleon ambíciu stvoriť „novú Európu“?	138
69 Prečo Napoleon dosadzoval na tróny svojich súrodencov?	140
70 Čo bola Napoleonova najväčšia chyba?	142
71 Prečo sa zvykne vraviť, že Napoleon „netrafil“ nemeckú politiku?	144
72 Bola Napoleonova láska k Joséphine skutočná?	146
73 Bolo Napoleonove manželstvo s Máriou-Lujzou správnym rozhodnutím?	148
74 Bol Napoleon osloboditeľom európskych národov?	149
75 Chcel Napoleon obnoviť Poľsko?	151

76 Zaujímal sa Napoleon o severnú Afriku?	153
77 Ako sa Napoleonovi podarilo vrátiť z Elby?	155
78 Čo sa stalo 7. marca 1815 pri obci Laffrey?	156
79 Prečo Napoleon prehral bitku pri Waterloo?	157
80 Dokázal Viedenský kongres vymazať Napoleonove úspechy?	160
81 Prečo sa po bitke pri Waterloo vzdal Napoleon Angličanom?	162
82 Poznal Napoleon ostrov Svätej Heleny predtým, než tam bol vyhostený?	163
83 Mal Napoleon pevné zdravie?	164
84 Bola príčinou Napoleonovej smrti otrava?	165
85 Čo sa stalo s miestami, kde Napoleon prebýval na Svätej Helene?	167
86 Vytvoril Napoleon svoju vlastnú legendu?	169
87 Ako sa vyvíjal napoleonský kult?	170
88 Prečo sa o 19. storočí zvykne hovoriť ako „storočí Napoleona“?	172
89 Bola prvá svetová vojna poslednou kapitolou napoleonských vojen?	174
90 Čo si dnes Európania myslia o Napoleonovi?	176

91	<i>Možno porovnávať Napoleona s Hitlerom?</i>	177
92	<i>Považoval sa Adolf Hitler za nového Napoleona?</i>	179
93	<i>Ktorý Napoleonov portrét možno považovať za najvernejší realite?</i>	180
94	<i>Ktorý film o Napoleonovi je najlepší?</i>	182
95	<i>Sú ešte dnes nažive nejakí dedičia, či uchádzači o cisársky trón?</i>	185
96	<i>Má Napoleon nejakých potomkov?</i>	186
97	<i>Ktorý „napoleonský pamätník“ je najnavštevovanejší?</i>	189
98	<i>Nachádzajú sa v Invalidovni skutočne Napoleonove pozostatky?</i>	191
99	<i>Je Napoleon inšpiráciou pre dnešných francúzskych politikov?</i>	194
100	<i>Čo si myslel o Napoleonovi Charles de Gaulle?</i>	195
	<i>Chronológia Napoleonovho života</i>	199

1

Kto boli Napoleonovi rodičia?

Napoleon bol synom Charlesa Marie Bonaparte (1746 – 1785) a jeho manželky Marie Letizie Ramolino (1750 – 1836). Charles sprvoti bojoval po boku Pascala Paoliho, lídra hnutia za korzickú nezávislosť, ale neskôr sa rozhodol využiť šancu prejsť na francúzsku stranu. Ambiciózny muž s obchodným duchom a právnym vzdelaním, ktorý sa narodil do rodiny s pôvodom kdesi v Toskánsku, ale už od 15. storočia pevne spojenej s ostrovom Korzika, bol vďaka tomu francúzskymi autoritami považovaný za pravého šľachtica s vyše dve storočia starým rodokmeňom. Tento status mu pochopiteľne priniesol obrovské množstvo privilégií, počínajúc zásadnou možnosťou integrácie do francúzskej vysokej spoločnosti. Ako právnik a neskôr asesor na kráľovskom súde v Ajacciu dokázal využiť svoju pozíciu a získať rôzne finančné odmeny, dotácie na poľnohospodárske projekty, či štipendiá na štúdium pre svoje deti. Vo všetkých funkciách, ktoré zastával, sa prejavil ako schopný človek a dobrý vyjednávač, vďaka čomu bol zvolený do Rady dvanástich šľachticov, ktorá bola poradným orgánom guvernéra Korziky. V roku 1778 bol na audiencii vo Versailles ako člen kolektívnej delegácie predstavený Ludovítovi XVI.

V prvý júnový deň roku 1764 sa oženil s krásnou Máriou Letiziou Ramolino, ktorá mu porodila dvanásť detí, z ktorých osem uniklo vtedajšej vysokej dojčenskej úmrtnosti: Joseph (1768), Napoleon (1769), Lucien (1775), Maria-Anna, známa ako „Élisa“ (1777), Louis (1778), Marie Paulette, známa ako „Pauline“ (1780), Marie-Annonciade, známa ako „Caroline“ (1782) a Jérôme (1784). Jeden z nich sa mal v budúcnosti stať cisárom a štyria kráľmi, resp. kráľovkami a ostatní sa museli „uspokojiť“ s kniežacími titulmi.

Charles zomrel v pomerne mladom veku, už ako tridsaťdeväťročný, na následky žalúdočnej choroby. Rozprávkový osud svojich detí si tak už nestihol naplno vychutnať. Aj preto si história zapamätala najmä rolu, ktorú zohrala jeho vdova, odvážna matka, ktorá s autoritou a legendárnym zmyslom pre šetrnosť a hospodárnosť dokázala zabezpečiť všetky svoje deti. V tejto úlohe jej pomáhali najmä dvaja najstarší synovia, obzvlášť Napoleon, ktorý sa sťa tútor ujal Louisa a prísne dohliadal aj na výchovu svojich sestier.

2

Bol Napoleon Francúz?

Spochybňovanie Napoleonovej národnosti má svoj pôvod v údajnom sfalšovaní dátumu jeho narodenia. Podľa tejto tézy sa totiž narodil už v roku 1768 a nie 1769, teda v čase, keď ešte Korzika nebola vo vlastníctve francúzskej koruny. Medzi tých, ktorí na podklade tejto predstavy viedli boj proti „osudnému cudzincovi“, patrili napríklad literáti Chateaubriand,* či Madame de Staël.** Avšak minimálne dva zásadné argumenty dokazujú, že sa mýlili.

Prvým je doklad o jeho krste. Napoleonov rodný list sa síce nezachoval, ale na krstnom liste z 21. júla 1771 je uvedený dátum narodenia 15. august 1769. Správnosť tohoto dátumu dokazujú aj ďalšie dokumenty z jeho detstva. Napríklad certifikát, ktorým jeho rodičia dokladovali šľachtický pôvod, potrebný na

* François-René de Chateaubriand (1768 – 1848), francúzsky spisovateľ, diplomat a politik. Chateaubriand bol potomkom starého šľachtického rodu z Bretónska a po celý život patril medzi otvorených podporovateľov kráľovstva.

** Anne Louise Germaine de Staël-Holstein (1766 – 1817), známa ako Madame de Staël, intelektuálka a politická teoretička, ktorá otvorene kritizovala Napoleonov nástup k moci. Z tohto dôvodu bola už v roku 1803 prinútená odísť do exilu.

Napoleon: generál, mýtus, štátnik

Napoleon na akvareli. Autor Édouard Detaille.

prijatie do vojenskej školy v Brienne v roku 1779 alebo správa o študentoch *l'École militaire** podaná kráľovi Ľudovítovi XVI. v ktorej je rovnako uvedený ako dátum narodenia 15. august 1769. Na druhej strane je pravdou, že Napoleon pri viacerých príležitostiach použil doklady svojho staršieho brata Josepha

* Vysoká vojenská škola nachádzajúca sa v Paríži.

(narodený 1768), a to najmä vo chvíľach, keď mu vyšší vek mohol pomôcť pri komunikácii s úradmi, či vo vzťahu s Joséphine, aby tak zmenšil šesťročný vekový rozdiel (Joséphine sa narodila v roku 1763).

Druhým dôvodom je skutočnosť, že význam pojmu *národnosť* (*nationalité*), tak ako ho vníma aj dnešná spoločnosť, sa zrodil až počas Francúzskej revolúcie a v čase Napoleonovho narodenia nemal žiaden zásadnejší význam. Od svojho narodenia bol Napoleon poddaným monarchu, nie občanom národa. Okrem toho, zmluvou z Versailles podpísanou 15. mája 1768, teda jednoznačne pred Napoleonovým narodením, sa Janovská republika zriekla svojich práv na ostrov Korzika. Ostrov bol následne v auguste toho istého roka oficiálne pripojený k Francúzskemu kráľovstvu a Napoleon sa narodil ako poddaný francúzskeho kráľa. Treba dodať, že keď sa v roku 1790 stal z Korziky francúzsky departement, Národné ústavodarné zhromaždenie vydalo nariadenie, ktorým sa zo všetkých obyvateľov ostrova stali oficiálne francúzski občania, bez ohľadu na dátum ich narodenia.

3

Aký pôvod má meno Napoleon?

Popri všetkých svojich štátnických schopnostiach a vojenskej genialite mal Napoleon ešte aj to šťastie, že mu bolo dané krstné meno, ktoré sa ľahko vrylo do pamäti ľudí. Napokon, sám si bol toho dobre vedomý a svoje meno si nesmierne vážil. Motívom k výberu takéhoto krstného mena bola pre jeho rodičov spomienka na prastrýkov, ktorí obaja zomreli v roku 1767. Hoci sa toto meno na Korzike vyskytovalo hneď v niekoľkých formách ako *Napoleone*, *Napulione*, či dokonca *Lapulion*, nešlo o nijako výrazne rozšírené a všeobecne populárne meno.

Napoleon: generál, mýtus, štátnik

Pochopiteľne, etymológii tohto mena bola neskôr venovaná značná pozornosť. Väčšina odborníkov sa dnes zhoduje na verzii, podľa ktorej pochádza *Napoleon* z talianskeho *nevoleone*, čo je tvar odvodený z dvojice slov *Neapolis* (Neapol) a *leone* (lev). V čase Napoleonovej vlády však bola oficiálne prezentovaná úplne odlišná verzia, a síce legenda o svätom Napoleonovi. Na žiadosť kardinála Fescha, cisárovho strýka, sa Rímskej kúrii podarilo nájsť (či lepšie povedané vymyslieť) vojaka menom Neopolus, ktorý bol mučeníkom za čias rímskeho cisára Diokleciána, pričom jeho sviatok bol (vcelku neprekvapujúco) oslavovaný 15. augusta, teda v deň Napoleonových narodenín. Za oficiálny sviatok bol tento deň ustanovený dekrétom z 19. júna 1806. V texte daného dekrétu je uvedené, že sa v tento deň svätí sviatok svätého Napoleona, sviatok Panny Márie* a tiež pripomienka podpísania konkordátu s Rímskokatolíckou cirkvou (v skutočnosti sa tak udialo 15. júla 1801).

Po páde Druhého cisárstva sa Neopolus/Napoleon vytratil zo zoznamu svätcov, ktorých sviatky cirkev slávila. Svoje nové miesto si však našiel v *Dictionnaire des saints imaginaires et facétieux*** od Jacquesa Merecrona, publikovanom v roku 2002.

4

Pochádzal Napoleon zo skromných pomerov?

Aj keď sa Bonapartovci počas svojho života na Korzike netopili v bohatstve, len ťažko možno povedať, že žili v biede. Minimálne nie počas života otca (zomrel v roku 1785), keďže jeho ročný príjem 7 000 livier, v kombinácii so ziskami z podnikania

* V Katolíckej cirkvi je v daný deň slávená Slávnosť Nanebovzatia Panny Márie.

** Slovník vymyslených a falošných svätcov.

a štedrosťou bohatého strýka arcidiakona Luciena*, udržiaval domácnosť Bonapartovcov na slušnej úrovni.

Súhrou rôznych okolností a prekonaním mnohých peripetií sa rodina napokon vyšvihla medzi tie najlepšie situované, avšak miera bohatstva Korzičanov sa nedala ani zďaleka porovnávať s luxusom, v akom žili predstavitelia kontinentálnej elity. V rodinnom sídle, ktoré sa vďaka Charlesovej šikovnosti darilo postupne rozširovať, zamestnávali niekoľko sluhov a okrem tejto nehnuteľnosti Bonapartovci vlastnili ešte ďalšie dva domy, vinohrady, polia a jeden mlyn.

Napoleonov rodný dom na litografii z 19. storočia.

Ani tento majetok však nebol prekážkou k tomu, aby sa Charlesovi podarilo získať oficiálne potvrdenie o nemajetnosti, ktorým odôvodňoval svoju žiadosť o štipendium na štúdium pre

* Lucien Bonaparte bol Napoleonovým prastrýkom a zastával pozíciu arcidiakona v Ajacciu, vďaka čomu držal patronát nad rodinnými záležitosťami.

Napoleon: generál, mýtus, štátnik

synov Josepha a Napoleona. Podnikavý duch a obchodné snahy hlavy rodiny však viedli aj k značným dlžobám. Charlesovi sa napríklad podarilo získať štátnu dotáciu na vysušenie rybníka, ktorý vlastnil, avšak následný projekt sadenia moruše priniesol neúspech. Rodinné dlhy napokon vymazala až Francúzska revolúcia, pričom Napoleon do tohto času neúnavne obhajoval svoju „chudobnú matku“ pred akýmikoľvek zásahmi úradov, vyžadujúcimi splatenie pohľadávok.

5

Aký bol Napoleonov materinsky jazyk?

Než bola Napoleonova rodná Korzika pripojená k Francúzsku, päť storočí jej dominovali Janovčania. Väčšina obyvateľstva tak prirodzene hovorila najmä miestnym a janovským dialektom, pričom oba mali svoje korene aj v jazyku charakteristickom pre Toskánsko. S prížmúrením oka by sme tento jazyk mohli označiť za podobný dnešnej taliančine.

Napoleon teda vyrastal obklopený týmto jazykom, ale nemožno povedať, že by sa nenaučil po francúzsky. Jeho matka si síce francúzštinu nikdy naozaj neosvojila (hoci ju používala), ale otec, ktorý získal výborné vzdelanie v Toskánsku, dokázal francúzsky písať aj hovoriť na vysokej úrovni. Aj preto zveril svojich dvoch synov Josepha a Napoleona do starostlivosti abbého Recca, ktorý chlapcom s francúzskym jazykom výrazne pomohol. Okrem toho po príchode na kontinent od januára do apríla 1779 obaja absolvovali intenzívny štvormesačný jazykový kurz v *Collège d'Autun*.

Deväťročný Napoleon už hovoril, čítal aj písal jazykom Voltaira na uspokojujúcej úrovni. Zároveň mu však až do konca života zostal náznak prízvuku a občasná talianska, či skôr zmatečná ortografia. Napríklad *chrestianisme* miesto *christianisme*